

Noen forslag fra programkomiteens innstilling:

Barn og oppvekst:

- innføre tilbud om førskole i barnehage for alle 5-åringene som ikke har barnehageplass.
- tilby gratis kjernetid i barnehage for alle 3-5-åringene i områder med mange minoritetsspråklige, og utvide ordningen til flere områder enn i dag.
- sikre tilfredsstillende voksnetthet og nok førskolelærere, og styrke de øvrige ansattes kompetanse for å gi barnehagene bedre kvalitet.
- gradvis utvikle kontantstøtten når full barnehagedekning er oppnådd og alternative ordninger er etablert.
- utvide foreldrepermisjonen til 48 uker med 100 % lønn, og at 14 av disse ukene forbeholdes far.
- styrke fars selvstendige permisjonsrettigheter. Hver av foreldrene skal gis foreldrepenger på basis av egen opptjening.
- ha en opptrappingsplan for styrking av barnevernet i kommunene gjennom kompetanseheving og å øke antall ansatte.

Skole

- at alle elever skal ha sin primære tilhørighet til én fast klasse eller basisgruppe hvor hoveddelen av felles opplevelse i skolen skjer.
- ta i bruk flere arenaer for mestring og alternative opplegg både i og utenfor skolen for enkelte som sliter med å finne seg til rette i den tradisjonelle undervisningen.
- utvide timetallet til 28 skoletimer i uka på barnetrinnet, slik at vi får en heldagsskole. Vi vil styrke opplæringen i norsk, matematikk og engelsk.
- sette inn innsats med spesialundervisning og oppfølging så tidlig som mulig i skoleløpet. Der en elev ligger under kritisk grense i grunnleggende ferdigheter skal det umiddelbart iverksettes særskilt oppfølging.
- styrke både den sosialpedagogiske rådgivningen og yrkesveiledningen ved å doble rådgivningsressursen og innføre kompetansekrav for rådgivere.
- legge til rette for at elevene i grunnskolen skal ha daglig fysisk aktivitet.
- sørge for at elever på studieforbereende program kan ta deler av fag innenfor høyere utdanning.
- at ansvaret for oppfølging av elever som faller ut må ligge til skolene, og det må vurderes incentiver – både økonomiske og andre – for skolene for å legge skoleløpet bedre til rette slik at elevene gjennomfører.
- gjennomføre forsøk med mentorordninger der ressurspersoner fra skole og arbeidsliv følger opp enkelte elever som står i fare for å avbryte opplæringen.
- differensiere lærerutdanningene ved å i større grad spesialisere inn mot trinn og fag
- etablere systematiske ordninger for etter- og videreutdanning for lærere, og innføre en rett og plikt til å holde seg faglig oppdatert.
- øke lærertettheten og ha flere ansatte og yrkesgrupper inn i skolen for avlaste lærerne og frigjøre tid til undervisning.
- gjennomføre tiltak som bidrar til å heve lærernes status og kompetanse i dialog med lærernes organisasjoner og KS. Målet er en bedre organisert skolehverdag hvor lærerens rolle styrkes. Fokuset må være på arbeidet i undervisningssituasjonen, og de samlede lærerressursene på brukes best mulig.

- innføre inntektsgraderte satser, søskenmoderasjon og samordning mellom betaling i barnehage og skolefritidsordning.

Arbeid og arbeidsliv:

- innføre solidaransvar for lønn i hele kontraktskjeden der lønnsnivået i tariffavtale er allmenngjort.
- sikre muligheten for kompetanseheving/opplæring i forbindelse med permitteringer.
- gjennomføre og styrke felleskontroller fra offentlige myndigheter for å forebygge brann, trygdemisbruk, sosial dumping, skatteunndragelser, ulovlig alkoholomsetning og andre straffbare forhold.
- at staten skal gjennomgå sin ansettelsespolitikk for å redusere bruk av midlertidig ansatte.
- legge til rette for en ordning hvor egne tillitsvalgte jobber spesielt med motivering og tilrettelegging av opplæring for ansatte.

Næringsliv:

- satse spesielt på forskning innenfor områdene energi, miljø, maritim og marin sektor, samt på nordområdespørsmål.
- utarbeide en egen nasjonal strategi for marin bioprospektering.
- si nei til salg av StatoilHydro og til delprivatisering eller salg av Statkraft.
- videreføre Skattefunn-ordningen
- utvikle statlig støtte til oppdrett av pelsdyr i Norge, samtidig som staten stiller opp med omstillingsmidler til de berørte i næringen.

Samferdsel:

- gjennomføre et løft for transport og kommunikasjon gjennom å øke satsingen på vei, jernbane, kollektivtrafikk og havner og farleder.
- prioritere vedlikehold og trafiksikkerhet vesentlig høyere innenfor bevilgningene til vei og bane.
- fortsette å legge om bilavgifter slik at det lønner seg å ha bil som forurenser lite.
- prioritere kraftig opprustning og forbedring av dagens jernbanenett, noe som vil redusere reisetiden og øke avgangsfrekvensen for jernbane.
- øke innsatsen på kollektivtransport gjennom økt togtilbud og en vesentlig økning av belønningsordningen til kollektivtrafikk.
- utvide ungdomsrabatter i kollektivtransporten slik at ungdom, elever, lærlinger og studenter får rett til 50% rabatt.

Energi og miljø

- har som langsiktig mål at hvert menneske på jorda tildeles samme rett til å slippe ut CO₂
- styrke våre klimamålsettinger ytterligere dersom dette kan bidra til en ny og bedre internasjonal klimaavtale.
- etablere et stort og langsiktig forskningsprogram for ny fornybar energi, herunder offshore vindkraft.
- ha en betydelig økning av bevilgningene til vindkraft og andre fornybare energikilder. Disse skal ha rammebetingelser som er langsiktige og forutsigbare.
- at de gitte konsesjoner for gasskraft skal stå ved lag. Nye konsesjoner skal basere seg på CO₂-fjerning.
- utvikle Mongstad til et permanent internasjonalt forskningssenter for fangst og lagring av CO₂.

- Nordland VI og VII og Troms II er i dag ikke åpnet for petroleumsvirksomhet. Arbeiderpartiet vil ta stilling til leteboring i disse områdene ved behandling av forvaltningsplanen i 2010. Vi vil basere beslutningen på føre-var-prinsippet og på ny kunnskap og hvorvidt utvinning kan skje på en forsvarlig måte for miljø og fiskeriresurser, og med lokale ringvirkninger.
- etablere en nasjonal hovedregel om forbud mot bygging av hytter og fritidsboliger på snaufjellet.
- styrke innsatsen for tiltak mot avskoging i utviklingsland til om lag tre milliarder kroner årlig.

Helse:

- samle høyspesialisert medisin for å sikre sterke fagmiljøer.
- gjennomføre en samhandlingsreform i helsevesenet, hvor de økonomiske, juridiske og organisatoriske ordningene tilpasses slik at pasienten opplever et helsetilbud som henger sammen, og ressursene utnyttes best mulig.
- legge fram en ny nasjonal helseplan som skal være et strategisk styringsdokument for hele helse- og omsorgstjenesten. Planen skal behandles av Stortinget.
- øke antallet forsøk ved assistert befruktning.
- at en større del av helsekronene brukes på helsefremmende –og forebyggende helsearbeid i kommunene.
- at skolehelsetjenesten må bli et tilgjengelig tilbud for alle elever fra barneskolettrinnet opp til videregående skole. Nasjonale standarder må settes i forhold til utbredelse og innhold.
- at det offentlige gradvis tar et større ansvar på tannhelsefeltet. I perioden 2009-2013 vil vi:
  - etablere gratis årlig tannhelsekontroll for eldre over 75 år.
  - forbedre tannhelsetilbudet for de som bor i institusjon og utvide det til også å gjelde heldøgns omsorgstilbud utenfor institusjon.
  - utvide tannhelsetilbudet for psykisk syke med en alvorlig diagnose
  - ta bort egenandel for 19- og 20- åringer hos skoletannlege.
  - at de som deltar i NAVs kvalifiseringsprogram skal ha gratis tannbehandling på linje med de som har sosialhjelp som hovedinntektskilde eller omfattes av kommunale rustiltak.
  - øke refusjonssatsene for de som har store utgifter til tannhelse, og vurdere om flere diagnoser skal inn under egenandelstak 2.
- bedre tilbudet og lovfeste dagtilbud til demente.
- innføre en rett til inntil 10 dagers permisjon pr år for omsorgsansvar for nære pårørende.

Rusomsorg:

- trappe opp tilbudet innenfor alle deler av rusomsorgen, og øke behandlingsskapiteten.
- at de som ber om hjelp for sin rusavhengighet skal få oppfølging fra første dag.
- etablere rusakutt i Oslo, og vurdere etablering også i de andre store byene.
- overvåke situasjonen med overdose - og rusrelaterte dødsfall, skaffe mer kunnskap om årsak til slike dødsfall med sikte på å forbedre overlevelsesprognosen for rusavhengige.
- ha sterkere statlig tilsyn og kontroll med skjenkepolitikken, samt vurdere innskrenkning i åpningstidenes maksimalgrense for utsalg –og skjenkesteder.

Sosial ulikhet:

- at barn i familier som lever på sosialstønad skal ha selvstendig rett til aktivitetsstøtte.
- ta et krafttak for å redusere køene og forbedre servicenivået i NAV. Vi vil øke kompetansen i NAVs førstelinje.
- sette i gang et program for økt bygging av ikke-kommersielle utleieboliger og studentboliger.

- bygge minst 1000 studentboliger hvert år.

Inkludering og likestilling:

- at ved stillinger i det offentlige hvor det finnes kvalifiserte søkere med minoritetsbakgrunn, skal minst en kalles inn til intervju.
- fjerne barrierer og sørge for universell utforming og tilgjengelighet for alle til å delta i samfunnet.
- at arbeidet for likelønn bør inngå som en del av trepartssamarbeidet, der regjeringen og hovedorganisasjonene i arbeidslivet samarbeider om konkrete mål og strategier. Arbeidet skal både ha en likelønns- og en lavtlønnsprofil.
- styrke retten til heltid, og vurdere nye lovendringer for å få til dette.
- endre arbeidsmiljøloven slik at de som arbeider tredelt turnus får redusert arbeidstid.

Trygghet og kriminalitet:

- styrke nærpolitiet, bygge flere politiposter, og ha tjenestesteder og lensmannskontor over hele landet.
- få opp straffenivået for grov vold, sedelighetsforbrytelser, voldtekt og drap.
- gi bedre oppfølging til ofre for alvorlig kriminalitet:
  - etablere flere rådgivningskontorer for kriminalitetsofre. Åpningstiden må utvides.
  - utvide tilbudet ved støttetelefonen for kriminalitetsofre.
  - etablere overgangsboliger for kvinner og barn i kommunene.
  - styrke voldtektsofres rettssikkerhet og utvide retten til bistandsadvokat.
  - sørge for tilgjengelig voldtekts- og voldsmottak over hele landet, og heve kompetansen ved disse mottakene.
  - gi bedre oppfølging av voldtektsofre med kostnadsfri oppfølging av psykolog/psykiater ut over akuttfasen etter voldtekt.
  - bedre beskyttelse av volds- og trusselutsatte gjennom bruk av omvendt voldsalarm, mobil voldsalarm og besøksforbud.
  - styrke innsatsen mot vold mot eldre
  - at politidistriktene skal ha familievoldskoordinator i full stilling,
  - bygge opp et bedre tilbud til barn som har vært utsatt for overgrep gjennom etablering av Barnehus over hele landet.
- fjerne soningskøene.
- erstatte juryen med en meddomsrett med tre fagdommere og seks lekdommere.

Frivillighet og kultur:

- gjennomføre et frivillighetsløft og øke støtten til frivillig arbeid med en milliard kroner.
- arbeide for at lån av offentlige anlegg og skoler til idrettsaktiviteter for barn og ungdom under 18 år i størst mulig grad skal være gratis.
- at de statlige bevilgningene skal utgjøre om lag 1 prosent av statsbudsjettet innen 200-årsjubileet for Grunnloven i 2014.
- gi tilbud om plass i kulturskole til alle barn som ønsker det. Som en del av kulturløftet vil vi styrke kulturskoletilbudet og bedre den sosiale rekrutteringen til kulturskolene, slik at pris ikke er et hinder for å delta. Vi vil legge til rette for at flere får et kulturskoletilbud gjennom SFO.
- utvide den kulturelle spaserstokken til også å gjelde friske og opplagte seniorer.
- at kommunene får økonomisk hjelp til å ruste opp kirkebygg som trenger det..

Skatt:

- holde de samlede skatte- og avgiftene på samme nivå som i dag
- opprettholde formueskatten, men gjøre den mer rettferdig.
- forsere arbeidet med grønn skatteveksling.
- styrke arbeidet for å hindre svart økonomi og skatteunndragelser både nasjonalt og internasjonalt.

Offentlig sektor:

- fornye offentlig sektor ved å tilby bedre kvalitet, økt tilgjengelighet, større valgfrihet, større innflytelse, bedre samordning og kortere behandlingstid.
- at nye statlige pålegg eller reformer til kommunene fullfinansieres.
- stille krav om forhold som etikk, antall lærlinger, arbeidstakerrettigheter og klimasertifisering ved offentlige innkjøp og anbud, og sikre at konkurranse er reell.
- at ny statlig virksomhet skal lokaliseres ut fra regionale og distriktpolitiske hensyn. Vi vil ikke foreta omfattende utflytting av eksisterende statlige virksomheter.
- at muligheten til å inngå direkte avtaler med ideelle organisasjoner om drift av velferdstjenester videreutvikles.
- at det opprettes et kontaktutvalg mellom ideelle og frivillige organisasjoner og myndigheter som koordinerer utviklingen av tjenestetilbud på helse og omsorgsområdet.

Valg og demokrati:

- innføre felles valgdag for kommunevalg, fylkestingsvalg, sametings- og stortingsvalg.
- gi større mulighet til å avgi stemme ved offentlige institusjoner som sykehus, omsorgsboliger, høyere utdanningsinstitusjoner og videregående skoler.
- avskaffe prøveordningen med direkte ordførervalg.
- endre Gunnloven, slik at Stortinget skal gi tiltredende regjeringer uttrykkelig tillit (investitur), og at regjeringen gis mulighet til oppløsningsrett og å utlyse nyvalg.
- videreføre og øke pressestøtten

Internasjonalt:

- med forankring i FNs sikkerhetsresolusjoner videreføre vårt engasjement i Afghanistan både sivilt og militært, med sikte på å støtte demokrati, utvikling, godt styresett, fred og sikkerhet i regionen og likestilling for afghanske kvinner.
- arbeide for at NATO styrker sitt fokus på alliansens kjerneoppgaver og utfordringer knyttet til medlemslandenes eget territorium og nærrområder.
- at flere land skal ha toll- og kvotefri markedsadgang for alle varer til Norge.
- at norsk bistand skal være minst 1 prosent av BNI..
- prioritere arbeid mot korrupsjon, samt kontroll og administrasjon av bistanden.
- At Norge må ha handlefrihet når det gjelder en eventuell søknad om EU-medlemskap i neste stortingsperiode. En forutsetning for en slik ny søknad må være en stabil tilslutning i folket. En eventuell søknad om medlemskap vil være gjenstand for ny landsmøtebehandling i Arbeiderpartiet. Vi mener en ny EU-søknad bør behandles på samme måte som tidligere, og vil respektere resultatet av en folkeavstemming.
- at nordområdene er Norges viktigste strategiske satsingsområde i utenrikspolitikken.
- øke antallet kvoteflyktninger til minst 1500 i året.
- redusere antallet illegale innvandrere gjennom flere returavtaler og flere ressurser til politiet.

Dissensene

1 Skatt

- **holde de samlede skatte- og avgiftene på samme nivå som i dag**

Dissens: Martin Henriksen ønsker å erstatte kulepunktet over med:

- *ha et stabilt skatte- og avgiftsnivå.*

2 Felles valgdag

- **innføre felles valgdag for kommunevalg, fylkestingsvalg, sametings- og stortingsvalg.**

Dissens: Hege Gagnat, Martin Henriksen og Hadia Tajik ønsker å stryke kulepunktet over.

3 Morsmålsopplæring

- **at flere får tilbud om morsmålsopplæring. Vi vil forlenge og utvide forsøk med morsmål som andrespråk på barne- og ungdomstrinnet og styrke etter- og videreutdanningen for lærere i morsmål.**

Dissens: Martin Kolberg, Anniken Huitfeldt, Anne-Lise Bakken, Torgeir Micaelsen og Karl Eirik Schjøtt-Pedersen vil endre punktet ovenfor til:

- *at flere får tilbud om morsmålsopplæring som 2. fremmedspråk.*

4 Pelsdyr

- **avvikle statlig støtte til oppdrett av pelsdyr i Norge, samtidig som staten stiller opp med omstillingsmidler til de berørte i næringen.**

Dissens: Hadia Tajik, Torgeir Micaelsen, Odd Rambøl, Hege Gagnat og Martin Henriksen vil erstatte punktet overfor med:

- *gradvis avvikle oppdrett av pelsdyr i Norge, samtidig som staten stiller opp med omstillingsmidler til de berørte i næringen.*

5 Nordland VI, Nordland VII og Troms II

- **Nordland VI og VII og Troms II er i dag ikke åpnet for petroleumsvirksomhet. Arbeiderpartiet vil ta stilling til leteboring i disse områdene ved behandling av forvaltningsplanen i 2010. Vi vil basere beslutningen på føre-var-prinsippet og på ny kunnskap og hvorvidt utvinning kan skje på en forsvarlig måte for miljø og fiskeriressurser, og med lokale ringvirkninger.**

Dissens: Martin Henriksen vil erstatte punktet over med :

- *av hensyn til miljø, fiskeri og Norges klimaforpliktelser ikke åpne Lofoten og Vesterålen (Nordland VI og VII og Troms II) for petroleumsvirksomhet.*

6 Verneplikt for kvinner

- **innføre sesjonsplikt for begge kjønn.**

Dissens: Helga Pedersen, Martin Kolberg, Ellen Stensrud og Martin Henriksen: Punktet ovenfor erstattes av:

- *ha lik verneplikt for begge kjønn på sikt.*